

РОЗДІЛ III. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

УДК 37.04: 364-7

Олена Гапончук

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки (Луцьк)

КОНСУЛЬТАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

У статті проаналізовано досвід консультативної діяльності у системі освіти Великобританії, Німеччини, Новій Зеландії, Польщі, США, Швеції, Франції, Японії тощо. Визначено фахівців, які надають консультативну допомогу в школах за рубежом. З'ясовано головні кваліфікаційні вимоги до фахівців освітнього консультування та змісту питань, з яких проводиться консультування у закордонних школах; названо функціональні обов'язки шкільного консультанта в межах різних ланок освіти. Вивчено обов'язки шкільних соціальних педагогів / працівників, визначено питання, з яких консультують шкільні соціальні педагоги / працівники. Встановлено позиції, які можна врахувати при визначенні змісту консультативної діяльності соціального педагога в Україні. Вивчення зарубіжного досвіду моніторингу та забезпечення ефективності консультативної діяльності фахівця в умовах загальноосвітнього навчального закладу є перспективним.

Ключові слова: освітнє консультування, консультативна діяльність, шкільний консультант, шкільний соціальний педагог / працівник, працівник консультативної діяльності, соціальна робота, зарубіжний досвід.

Постановка проблеми у загальному вигляді та зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Порівняльний аналіз вітчизняного і зарубіжного досвіду надання соціально-педагогічної допомоги і підтримки дітям показує, що вона принципово відрізняється від допомоги будь-яким іншим категоріям дорослого населення тим, що обов'язково повинна мати педагогічну складову, пов'язану із вихованням та освітою дитини, її розвитком й успішною соціалізацією. Однією з важливих ланок соціально-педагогічної допомоги є консультування, а тому консультативну діяльність соціального педагога загальноосвітнього навчального закладу (ЗНЗ) доцільно розглядати теж у педагогічному руслі. Слід також зауважити, що питання про специфіку, напрями консультативної діяльності соціального педагога ЗНЗ досі залишаються відкритими, оскільки часто діагностика, корекція та консультування вважаються пріоритетом практичного психолога, тоді коли соціальний педагог розглядається переважно як посередник.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нами встановлено, що окремих аспектів консультативної діяльності соціального педагога зі школярами торкаються Г. О. Катіонова, О. Г. Коломієць, Н. П. Краснова, Л. Я. Оліференко, Л. П. Сокольська, С. Я. Харченко та ін. Водночас тематичних праць, які присвячені саме питанню консультативної діяльності соціального педагога ЗНЗ, небагато. Серед них можна відзначити дослідження О. О. Гаврилюк, Т. В. Воленчук, Л. О. Кабаніної, Д. І. Москальової та ін. Значний досвід консультування накопичився в рамках обґрунтування питань психологічної роботи в школі, однак, як показує практика, педагогічний аспект консультування більше представлений в рамках шкільного консультування. Вивчення зарубіжного досвіду консультативної діяльності дозволило нам констатувати, що існуюче вже тривалий час твердження про те, що практичний психолог у вітчизняних ЗНЗ це аналог шкільного консультанта за кордоном не є правомірним. Адже у значній частині країн, де шкільне консультування є обов'язковим, ця послуга забезпечується кваліфікованими і досвідченими фахівцями, що отримали педагогічну освіту (досить часто вчителями) та пройшли додаткову підготовку в консультуванні. А це говорить про те, що посада шкільного консультанта більш близька до посади соціального педагога, а ніж до психолога.

Мета статті. Враховуючи означене, метою нашого дослідження стало з'ясування головних кваліфікаційних вимог до фахівців освітнього консультування та змісту питань, з яких проводиться консультування у закордонних школах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зазначимо, що проблему консультування в галузі освіти в зарубіжних країнах вивчали О. В. Беляєва [1], Ю. В. Василькова [2], Дж. Д. Крумбольц і Т. Г. Коплін [14], С. Б. Малих [4], Ф. А. Мустаєва [5], І. І. Орлова [6], Б. Харріс [13] та ін. Аналіз їхніх праць показує, що серед фахівців, які здійснюють таку діяльність, називають психолога-консультанта, освітнього консультанта, консультанта в галузі освіти, академічного радника, шкільного психолога / педагога, соціального педагога / працівника та ін. Окрім того, ми констатували, що за кордоном означена діяльність, як правило, розглядається як порадицтво чи наставництво, яке здійснюється в початковій, середній або вищій школі для надання освітньої, кар'єрної, особистісної та соціальної допомоги учневі чи студенту. Разом із тим, зміст консультування у сфері освіти значною мірою залежить від традицій, які склалися у певній країні та суспільного замовлення на цей вид допомоги.

Вивчення літератури показало, що до фахівців, які здійснюють таку діяльність, у різних країнах висуваються досить різні вимоги (базова освіта, фахова підготовка), а також консультування може виступати як провідною діяльністю, так одним із завдань фахівця. Так, у вісімнадцяти американських штатах на посаду шкільного консультанта (*school counselor*) може бути призначений або досвідчений викладач з рівнем підготовки магістра в галузі консультування, або шкільний консультант, який має спеціальну підготовку в педагогічній теорії і практиці [13, с. 9; 14, с. 1]; у Фінляндії шкільні консультанти (*koulun neuvonantaja*) повинні мати сертифікат вчителя, а також ступінь магістра в конкретній тематичній галузі та спеціалізований сертифікат у шкільному консультуванні [19, с.158]; у Німеччині у школах працюють педагоги-психологи (*Schulberatung*), що спеціалізуються по роботі з тією або іншою конкретною проблематикою (наприклад, консультування з питань профілактики шкідливих звичок) [4, с. 131]; у Франції шкільний радник (*psychologue scolaire*) повинен бути власником диплому вчителя школи, мати досвід трирічного викладання в класі, володіти ліцензією або вивчати психологію [17, с. 1]; у Канаді дві з трьох провінцій вимагають спеціальних вчителів з досвідом надання консультативних послуг [13, с. 8]. Останнім часом у школах Нової Зеландії призначені соціальні працівники, консультанти та психологи без вчительської кваліфікації, однак серед педагогічної громадськості залишається поширеною думка, що шкільні консультанти повинні «глибоко розуміти навчання, викладання і школу» [9, с. 18]. Слід зауважити, що у деяких країнах консультування проводять вчителі, які мають додаткове навчальне навантаження. Зокрема, це можливо у школах Мексики, Південної Кореї, Таїланду, Японії [6, с. 2]. У Нідерландах академічний радник (*decaan, studieadviseur*) у багатьох випадках, особливо в невеликих школах, це також вчитель; а у великих школах, навпаки, є декілька днів з різними обов'язками [11, с. 1].

Порівняльний аналіз досвіду шкільного консультування, здійснений Б. Харріс також показує, що у низці країн консультування розподіляється між окремими фахівцями. Зокрема, у Британській Колумбії, Індії та Словаччині визначають консультативного психолога в якості надавача консультативних послуг у школі; в Тринідаді і Тобаго вчителів-консультантів доповнюють соціальні працівники, які працюють з батьками та сім'єю; у Йорданії шкільні консультанти – це фахівці із ступенем магістра в галузі педагогічного керівництва, психологічного керівництва здоров'ям або психології; в Бельгії та Макао консультування може бути здійснене або психологами, або соціальними працівниками; у Чехії і Таїланді шкільні психологи і вчителі-консультанти працюють разом, а в Португалії вчителі з правом консультування та психологи з підготовкою вчителя однаково працездатні, хоча часто і не знаходяться в тій же школі [13, с.8-9].

Здобуті нами дані свідчать, що серед основних питань, які вирішує шкільний консультант, стоїть супровід академічного і кар'єрного розвитку, а також забезпечення особистого / соціального успіху в початковій, середній і старшій школі. Зокрема, це є головним завданням у школах США [6, с. 2]. Разом із тим у Сполучених Штатах діяльність консультантів широко представлена також і в літніх таборах, де є консультанти із загальних питань, із

ремесел, із наземного спорту, із заходів на відкритому повітрі тощо [1, с. 109]. У Греції в середній і старшій школі акцент робиться на академічному і кар'єрному консультуванні, емоційні та поведінкові проблеми вирішуються позашкільними фахівцями [15, с. 115]. На противагу таким традиціям у Японії діяльність шкільного консультанта спрямована переважно на надання допомоги з поведінкових проблем учням середніх шкіл [18, с. 55]. У Нідерландах шкільне консультування орієнтоване на вибір навчальних програм, профілю, відділу подальшої освіти або професії [11, с. 1]; у Великобританії та Новій Зеландії – на поліпшення емоційного та соціального благополуччя молодих людей задля підвищення їх здатності конструктивно співпрацювати в рамках шкільного життя і навчання в класі та професійного розвитку [9, с. 17; 13, с. 9]; у Швеції – на спрямування індивіда в плані освіти та роботи [23, с. 1]. У Німеччині та Японії метою шкільного консультування є допомога учням в усвідомленні своїх здібностей та інтересів для того, щоб навчитися приймати рішень, планувати життя, якнайповніше проявити свої можливості як в школі, так і в майбутній професії [4, с. 130; 14, с. 1]. У Польщі значення шкільного консультування полягає в «допомозі у вирішенні проблем дітей та молоді, міжгрупових конфліктів, непорозумінь з вчителями, і навіть батьками... відновленні балансу в шкільному житті» [12, с. 2].

Слід звернути увагу і на той факт, що функціональні обов'язки шкільного консультанта різняться в межах різних ланок освіти. Наприклад, у США шкільні консультанти в початковій школі працюють з учнями, щоб визначити їх сильні сторони, інтереси і потреби, допомагають батькам і педагогам виявити потенційні поведінкові проблеми; в середній школі відводиться менше уваги виявленню поведінкових проблем і більше досягненню учнями їх академічної, особистої і професійної мети; в старшій школі, насамперед, допомагають учням розвивати кар'єрні плани [14]. Окрім того, після масового вбивства в початковій школі «Сенді-Хук», президент Б. Обама закликав до розширення підтримки психічного здоров'я в школах. Однак, як зауважує К. Ратліфф, «якщо шкільні консультанти займаються дуже багатьма неконсультаційними обов'язками, то їх ефективність знижується» [21, с. 1]. Ця думка, вважаємо, досить слушна і для вітчизняної практики, а тому її необхідно врахувати при визначенні змісту консультативної діяльності соціального педагога.

Аналіз літератури [2; 5; 13 та ін.] засвідчує, що у деяких країнах консультування здійснюється лише на рівні середньої або старшої школи. Окрім того, у багатьох школах консультативні послуги також надають звільнені від викладання педагоги (Німеччина); соціальні працівники, працівники охорони здоров'я і представники поліції (Франція); спеціальний педагог, соціоном, сімейні психотерапевти та психологи (Швеція), соціальний працівник, психолог, тьютори, учитель «домашньої кімнати» (США). Кожен з цих фахівців, як правило, спеціалізується на роботі з тією або іншою конкретною проблематикою. До їхніх завдань може входити, наприклад, консультування з питань профілактики шкідливих звичок або з питань статевого життя, кураторська робота із старшокласниками (вибір курсів і предметів; підготовка до іспитів, розробка планів класного керування або планів поведінки для окремих учнів), проведення окремих видів тренінгів, консультації педагогів і батьків з питань «важких дітей», а також сімейних відносин.

Що ж до посади соціального педагога / соціального працівника, то, як показує вивчення зарубіжного досвіду, у багатьох країнах він є членом шкільної команди щодо підтримки і надання допомоги учневі. Однак, у порівнянні з Україною, його обов'язки звужені, насамперед, роботою з кризовими категоріями дітей і молоді та вирішенням низки психосоціальних проблем, зокрема, в Австрії це «погане поводження з дітьми, насильство в сім'ї, безпритульність, алкоголізм/наркоманія» [7, с. 122]; в США – «допомога дітям, які є маргиналами, ... брати участь у житті багатонаціонального світу, в економічних і суспільних відносинах» [16, с. 4]; у Великобританії – допомога в користуванні соціальними привілеями, в процесі адаптації дітей національних меншин, підтримка дітей, які отримують освіту поза школою [2, с. 390] тощо.

Разом із тим здобуті нами дані свідчать, що здійснення соціальним педагогом / працівником консультативної діяльності залишається перспективним напрямом, який потребує реалізації, однак ще не достатньо обґрунтований. Так, в Австрії упродовж 2007-2008 рр.

упроваджувався федеральний проект «Реформа освіти як соціальна реформа», одним із завдань якого стало розширення основ консультативної роботи соціальних працівників. Було з'ясовано, що у кризових ситуаціях 57% вчителів очікують саме консультативної допомоги; існує потреба у консультативній підтримці молодших підлітків при виникненні конфліктних ситуацій, щоб у майбутньому вони навчилися їх вирішувати самостійно; залишається актуальним питання активного застосування консультативної роботи в старших класах з метою розвитку в учнів інтерес до навчального процесу та послаблення надмірного навантаження на дітей [7]. У новому Законі «Про освіту», який діє у Швеції з 1 липня 2011 р., наголошується, що всі діти, які відвідують школу, повинні мати доступ до консультанта (*suo, suv*). Важливість такого рішення М. Расмусон обґрунтовує у статті «Ми соціальні працівники школи», вказуючи, що консультативна допомога необхідна, коли розробляється плани дій з управління кризовими ситуаціями, налагоджується співпраця між різними представниками дитячої психіатрії, поліції і соціальних служб, ведеться робота з батьками [20, с. 1]. Ці фахівці можуть при цьому працювати де завгодно, навіть в недержавній комерційній установі.

Нами встановлено, що в сучасній школі США соціальні працівники, по-перше, консультують учнів, які мають ті або інші проблеми (підлітки можуть надмірно дистанціюватися, поводитися агресивно, понизити свою успішність; зустрічаються випадки вагітності дівчаток-підлітків), по-друге, дають батькам поради з приводу їхньої поведінки, найбільш ефективною у відносинах з дитиною; окрім того, вони консультують вчителів школи щодо індивідуальних особливостей тієї або іншої дитини, відносин у класі, діляться своїми психолого-педагогічними знаннями [5, с. 287-288]. Водночас у низці шкіл ця посада з'явилася тільки після прийнятого федеральним урядом закону, що визначав спеціальну освіту для деяких категорій дітей (1975) та вимагав участі соціального працівника у бригаді фахівців, які обстежують дітей, направлених на навчання за спеціальними програмами, виявляти порушення в домашній обстановці або в більш широкому соціальному оточенні. Саме тому у більшості американських шкіл продовжує переважати традиційна модель соціальної роботи, яка зорієнтована на учнів із соціальними та емоційними труднощами та їх батьків. Окрім того, на відміну від шкільного консультанта, соціальний працівник займається тільки з невеликою групою учнів, які потребують спеціальної допомоги.

Згідно з дослідженнями М. П. Дужої-Задорожньої та М. С. Швед, у Німеччині соціальна робота і соціальна педагогіка розділені умовно. Консультативна соціально-педагогічна робота з дітьми, молоддю та їхніми сім'ями у Німеччині спрямована, насамперед, на захист дітей та молоді від небезпек, а також піклування про позитивні побутові умови й сприятливе для дітей та їхніх родин середовище. А з 1993 р. держава гарантує безкоштовні консультативні послуги малозабезпеченим сім'ям щодо налагодження контактів дитини з обома батьками й іншими членами родини [3, с. 102]. В кантоні Люцерн консультації для дітей, молоді, опікунів і вчителів надаються в рамках моніторингу вирішення питань у галузі навчання, поведінки, розвитку, освіти. Водночас у Німеччині, як і в Польщі вирішення питань виховання організовується переважно у рамках сімейного консультування позашкільними консультпунктами. Однак у Польщі останнім часом пропонується введення посади шкільного соціального педагога, хоча б з неповним навантаженням. Це пов'язано зі зростанням частки неповносправних дітей, який потребують консультацій з більш вузького кола питань, які зараз вирішує шкільний консультант [12, с. 2].

Вивчення педагогічної практики дозволяє констатувати, що у Великобританії соціальні працівники прикріплюються до окремих шкіл та регулярно їх відвідують, працюючи з вчителями, допомагаючи їм вирішувати проблеми прогулів і поведінки учнів. Водночас їхня увага зосереджена в основному на групах ризику – інвалідах, жертвах сімейного насильства, правопорушниках, дітях мігрантів. Введення посади соціального педагога, який забезпечить «спільну мову для всіх співробітників, щоб використовувати її у своїй повсякденній роботі ... а також поінформованість про способи мислення і розуміння того, як вони взаємодіють з усіма, з ким мають контакт», лише обговорюється [10, с. 123]. Поки що така практика має місце лише в інтернатних закладах Шотландії.

У Франції консультативна допомога в межах школи надається переважно з питань профорієнтації. Головна роль соціальних працівників пояснюється фразою: «Щоб допомогти ..., вони повинні слухати та інформувати» [8, с. 1], тому вони повідомляють школярів та їхніх батьків про права, доступ до професійної підготовки тощо. У випадку складної ситуації вони спрямовують клієнтів у спеціалізовані центри прийому, при необхідності виступаючи посередником. Хоча помічник з соціальної роботи може теж проводити індивідуальні консультації, зокрема, якщо він має певну спеціалізацію – шкільне здоров'я, діти у небезпеці та ін.

Як підтверджують результати наших досліджень, соціальна педагогіка в Чехії на даний час є дисципліною, яка в першу чергу стосується процесів соціальної згуртованості та профілактичних педагогічних заходів, спрямованих на подолання або уникнення соціальних проблем на мікро- і мезорівнях у всіх вікових групах (діти, молодь та дорослі). І хоча, як зазначає М. Смітт, «останнім часом у зарубіжній соціально-педагогічній літературі все частіше говорять про концепцію “збагачення дитини” на противагу від концепції “потребуючої дитини”, на даний час є ще досить поширеною орієнтація не на сильні сторони і потенціал дитини, а на її дефіцитарність» [22, с. 50]. Таким чином, вказані відомості дозволяють констатувати, що, по-перше, у багатьох країнах шкільний соціальний працівник/педагог або працює за сумісництвом у декількох навчальних закладах, або є співробітником окремої позашкільної служби, що передбачає звернення до нього або його приїзд лише за запитом. По-друге, на відміну від шкільного консультанта він займається переважно з невеликою групою учнів, які потребують спеціальної допомоги (мігранти, інваліди та ін.). Окрім того, на даному етапі розвитку професії соціального педагога переважаючими є його функції профілактики, посередництва та захисту в рамках супроводу кризових категорій клієнтів, а тому ми не можемо повною мірою використати зарубіжний досвід соціально-педагогічної діяльності, оскільки консультативний напрям у ньому поки що представлений недостатньо.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Узагальнюючи відомості щодо консультативної діяльності у школі, ми можемо зробити висновок, що у більшості країн її організовує шкільний консультант (дін, сім, радник, вчитель, шкільний педагог тощо). Це фахівець, який є штатним педагогічним працівником, отримав педагогічну підготовку, має досвід роботи у ЗНЗ, а отже обізнаний з проблемами у педагогічній сфері. В Україні соціальний педагог і соціальний працівник – це різні фахівці, а тому в межах школи консультативну діяльність здійснюють, насамперед, практичний психолог і соціальний педагог. Водночас у вітчизняній моделі саме соціальний педагог отримує базову педагогічну освіту, а тому це надає актуальності питанням здійснення ним консультативної діяльності в освітньому середовищі. Це також дає нам можливість використовувати і зарубіжний досвід організації такої діяльності, узагальнений нами вище, проектуючи деякі напрями шкільного консультування на зміст консультування соціального педагога ЗНЗ. Перспективним можна вважати питання вивчення зарубіжного досвіду моніторингу та забезпечення ефективності консультативної діяльності фахівця в умовах загальноосвітнього навчального закладу.

Джерела та література

1. Беляева О. В. Зарубежный опыт оказания педагогической поддержки / О. В. Беляева // Учитель в школе. – 2009. – № 4. – С. 108–111.
2. Василькова Ю. В. Социальная педагогика: курс лекций : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Ю. В. Василькова, Т. А. Василькова. – 5-е изд., стер. – М. : Изд. центр «Академия», 2006. – 440 с.
3. Дужа-Задорожна М. П. Особливості надання соціально-педагогічних послуг сім'ї у Німеччині / М. П. Дужа-Задорожна, М. С. Швед // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. – 2011. – №6. – С. 98–106.
4. Малых С. Б. Психологическая служба в системе образования Германии / С. Б. Малых, А. Н. Шапкина // Вопросы психологии. – 2004. – С. 127–140.
5. Мустаева Ф. А. Основы социальной педагогики: Учебник для студентов высших педагогических учебных заведений / Ф. А. Мустаева. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Академический проект, 2001. – 416 с.

6. Орлова І. Освітній консультант у школі [Електронний ресурс] / Ірина Орлова // Проект «Популярна економіка: моніторинг реформ» (№17) 20 грудня 2013 року. Місячний звіт. – С. 1–8. – Режим доступу : <http://www.case-ukraine.com.ua/archive/u/publications/41eb7221c9a7b817d68ba66382d7707d.pdf>
7. Яковлев П. А. Школьная социальная работа в Австрии / П. А. Яковлев // Вестник Нижегородского университета им. Н. И. Лобачевского. Серия Социальные науки. – 2012. – № 4 (28). – С. 121–124.
8. Assistante / Assistant de service social [Ressource électronique]. – Mode d'accès : <http://www.cidj.com/article-metier/assistante-assistant-de-service-social> (Date de l'accès – 10.06.15)
9. Barclay K. A Window on School Guidance Counselling. Survey Results / Kathryn Barclay, Kathie Crocket, Elmarie Kotzé, and Mira Peterl // New Zealand Journal of Counselling. – 2013. – Volume 33/ 1. – P. 16–35.
10. Cameron C. Social pedagogy and working with children and young people. Where Care and Education Meet / Claire Cameron, Peter Moss. – London ; Philadelphia : Jessica Kingsley Publishers, 2011. – 221 p.
11. Decaan (studieadviseur) [Electronic resource]. – Access mode : [http://nl.wikipedia.org/wiki/Decaan_\(studieadviseur\)](http://nl.wikipedia.org/wiki/Decaan_(studieadviseur)) (Datum van toegang – 08.02.15)
12. Dziechciarz D. Praca pedagoga szkolnego jako forma pomocy rodzinie dysfunkcyjnej / Dorota Dziechciarz, Justyna Truskolaska // Redakcja strony Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II. – S. 1–16.
13. Harris B. International School-based Counselling: A review of school-based counselling. Scoping report [Electronic resource] / Dr. Belinda Harris. – BACP, 2013. – 53 p. – Access Mode : http://counsellingminded.com/wp-content/uploads/2013/10/harris_MindEd_report.pdf (Date of access – 05.07.14)
14. Krumboltz D. J. Guidance and School Counseling – A Brief History of School Guidance and Counseling in the United States [Electronic resource] / John D. Krumboltz, Thierry G. Kolpin // Education Encyclopedia-StateUniversity.com. – Access Mode : <http://education.stateuniversity.com/pages/2023/Guidance-Counseling-School.html> (Date of access – 05.02.15)
15. Malikiosi-Loizos M. Counseling in Greece / M. Malikiosi-Loizos and A. Ivey // Journal of Counseling and Development. – 2012. – №90. – P. 113–118.
16. Massat C. R. School Social Work: Practice, Policy, and Research / by Carol Rippey Massat, Robert Constable, Shirley McDonald and John P. Flynn. – 7-th Edition. – Chicago, Ill.: Lyceum Books, 2009. – 818 p.
17. Neyroud P. Psychologue scolaire [Ressource électronique] / Patrick Neyroud. – Mode d'accès : <http://www.cidj.com/article-metier/psychologue-scolaire> (Date de l'accès – 11.02.15)
18. Niizeki Sae. School Counselling in Canada and Japan. Project Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Master of Education. In the Faculty of Education / by Sae Niizeki. – Burnaby : Simon Fraser University, 2005. – 62 p.
19. Nummenmaa A. R. Career Counseling and Counselor Training in Finland / A. R. Nummenmaa and P. Sinisalo // Journal of Employment Counseling. – 1997. – Volume 34, Issue 4. – P. 157–164.
20. Rasmusson M. "Vi är skolans socialarbetare" [Elektronisk resurs] / Marika Rasmusson. – Access Mode : <http://hd.se/familjeliv/2013/03/04/vi-ar-skolans-socialarbetare/> (Datum för åtkomst – 11.02.15)
21. Ratliff K. School Administrator's Guide to Supporting the Role of School Counselors [Electronic resource] / Dr. Kimberlee Ratliff // Edutopia. – November 20, 2013. – Access Mode : <http://www.edutopia.org/blog/admin-guide-to-school-counselors-kimberlee-ratliff> (Date of access – 06.02.15)
22. Smith M. Social Pedagogy from a Scottish Perspective / Mark Smith // International Journal of Social Pedagogy. – 2014. – Vol. 3. – No. 1. – P. 46–55.
23. Studie- och yrkesvägledare [Elektronisk resurs]. – Access Mode : http://sv.wikipedia.org/wiki/Studie-_och_yrkesv%C3%A4gledare (Datum för åtkomst – 11.02.15)

References

1. Beljaeva O. V. Zarubezhnyj opyt okazaniya pedagogicheskoy podderzhki / O. V. Beljaeva // Uchitel' v shkole. – 2009. – № 4. – S. 108–111.
2. Vasil'kova Ju. V. Social'naja pedagogika: kurs lekcij : ucheb. posobie dlja stud. vyssh. ucheb. zavedenij / Ju. V. Vasil'kova, T. A. Vasil'kova. – 5-e izd., ster. – M. : Izd. centr «Akademija», 2006. – 440 s.
3. Duzha-Zadorozhna M. P. Osoblivosti nadannja social'no-pedagogichnih poslug sim'i u Nimechchini / M. P. Duzha-Zadorozhna, M. S. Shved // Naukovij visnik Melitopol's'kogo derzhavnogo pedagogichnogo universitetu. Serija: Pedagogika. – 2011. – №6. – S. 98–106.
4. Malyh S. B. Psihologicheskaja sluzhba v sisteme obrazovanija Germanii / S. B. Malyh, A. N. Shapkina // Voprosy psihologii. – 2004. – S. 127–140.
5. Mustaeva F. A. Osnovy social'noj pedagogiki: Uchebnik dlja studentov vysshih pedagogicheskih uchebnyh zavedenij / F. A. Mustaeva. – 2-e izd., pererab. i dop. – M. : Akademicheskij proekt, 2001. – 416 s.
6. Orlova I. Osvitnij konsultant u shkoli [Elektronnij resurs] / Irina Orlova // Proekt «Populjarna ekonomika: monitoring reform» (№17) 20 grudnja 2013 roku. Misjachnij zvit. – S. 1–8. – Rezhim dostupu : <http://www.case-ukraine.com.ua/archive/u/publications/41eb7221c9a7b817d68ba66382d7707d.pdf>
7. Jakovlev P. A. Shkol'naja social'naja rabota v Avstrii / P. A. Jakovlev // Vestnik Nizhegorodskogo universiteta im. N. I. Lobachevskogo. Serija Social'nye nauki. – 2012. – № 4 (28). – S. 121–124.
8. Assistante / Assistant de service social [Ressource électronique]. – Mode d'accès : <http://www.cidj.com/article-metier/assistante-assistant-de-service-social> (Date de l'accès – 10.06.15)
9. Barclay K. A Window on School Guidance Counselling. Survey Results / Kathryn Barclay, Kathie Crocket, Elmarie Kotzé, and Mira Peterl // New Zealand Journal of Counselling. – 2013. – Volume 33/ 1. – P. 16–35.

10. Cameron S. Social pedagogy and working with children and young people. Where Care and Education Meet / Claire Cameron, Peter Moss. – London ; Philadelphia : Jessica Kingsley Publishers, 2011. – 221 p.
11. Decaan (studieadviseur) [Electronic resource]. – Access mode : [http://nl.wikipedia.org/wiki/Decaan_\(studieadviseur\)](http://nl.wikipedia.org/wiki/Decaan_(studieadviseur)) (Datum van toegang – 08.02.15)
12. Dziechciarz D. Praca pedagoga szkolnego jako forma pomocy rodzinie dysfunkcyjnej / Dorota Dziechciarz, Justyna Truskolaska // Redakcja strony Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II. – S. 1–16.
13. Harris B. International School-based Counselling: A review of school-based counselling. Scoping report [Electronic resource] / Dr. Belinda Harris. – BACP, 2013. – 53 p. – Access Mode: http://counsellingminded.com/wp-content/uploads/2013/10/harris_MindEd_report.pdf (Date of access – 05.07.14)
14. Krumboltz D. J. Guidance and School Counseling – A Brief History of School Guidance and Counseling in the United States [Electronic resource] / John D. Krumboltz, Thierry G. Kolpin // Education Encyclopedia-StateUniversity.com. – Access Mode : <http://education.stateuniversity.com/pages/2023/Guidance-Counseling-School.html> (Date of access – 05.02.15)
15. Malikiosi-Loizos M. Counseling in Greece / M. Malikiosi-Loizos and A. Ivey // Journal of Counseling and Development. – 2012. – № 90. – P. 113–118.
16. Massat C. R. School Social Work: Practice, Policy, and Research / by Carol Rippey Massat, Robert Constable, Shirley McDonald and John P. Flynn. – 7-th Edition. – Chicago, Ill.: Lyceum Books, 2009. – 818 p.
17. Neyroud P. Psychologue scolaire [Ressource électronique] / Patrick Neyroud. – Mode d'accès : <http://www.cidj.com/article-metier/psychologue-scolaire> (Date de l'accès – 11.02.15)
18. Niizeki Sae. School Counselling in Canada and Japan. Project Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Master of Education. In the Faculty of Education / by Sae Niizeki. – Burnaby : Simon Fraser University, 2005. – 62 p.
19. Nummenmaa A. R. Career Counseling and Counselor Training in Finland / A. R. Nummenmaa and P. Sinisalo // Journal of Employment Counseling. – 1997. – Volume 34, Issue 4. – P. 157–164.
20. Rasmusson M. "Vi är skolans socialarbetare" [Elektronisk resurs] / Marika Rasmusson. – Access Mode: <http://hd.se/familjeliv/2013/03/04/vi-ar-skolans-socialarbetare/> (Datum för åtkomst – 11.02.15)
21. Ratliff K. School Administrator's Guide to Supporting the Role of School Counselors [Electronic resource] / Dr. Kimberlee Ratliff // Edutopia. – November 20, 2013. – Access Mode: <http://www.edutopia.org/blog/admin-guide-to-school-counselors-kimberlee-ratliff> (Date of access – 06.02.15)
22. Smith M. Social Pedagogy from a Scottish Perspective / Mark Smith // International Journal of Social Pedagogy. – 2014. – Vol. 3. – № 1. – P. 46–55.
23. Studie- och yrkesvägledare [Elektronisk resurs]. – Access Mode: http://sv.wikipedia.org/wiki/Studie-_och_yrkesv%C3%A4gledare (Datum för åtkomst – 11.02.15)

Гапончук Елена. КОНСУЛЬТАТИВНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ УЧЕБНОМ ЗАВЕДЕНИИ: ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ. В статье проанализирован опыт консультативной деятельности в системе образования Великобритании, Германии, Новой Зеландии, Польши, США, Швеции, Франции, Японии и тому подобное. Определены специалисты, которые оказывают консультативную помощь в школах за рубежом. Выявлены главные квалификационные требования к специалистам образовательного консультирования и содержания вопросов, по которым проводится консультирование в школах за рубежом; названы функциональные обязанности школьного консультанта в пределах разных звеньев образования. Изучены обязанности школьных социальных педагогов / работников, определены вопросы, по которым консультируют школьные социальные педагоги / работники. Установлены позиции, которые можно учесть при определении содержания консультативной деятельности социального педагога в Украине. Изучение зарубежного опыта мониторинга и обеспечения эффективности консультативной деятельности специалиста в условиях общеобразовательного учебного заведения является перспективным.

Ключевые слова: образовательное консультирование, консультативная деятельность, школьный консультант, школьный социальный педагог / работник, работник консультативной деятельности, социальная работа, зарубежный опыт.

Gaponchuk Olena. CONSULTATIVE ACTIVITY IN GENERAL EDUCATIONAL INSTITUTION: FOREIGN EXPERIENCE. In the article the experience of consulting activities in the education system of Great Britain, Germany, New Zealand, Poland, the USA, Sweden, France, Japan and others. Specialists who provide advice to schools abroad are definite. The main qualification requirements to the specialists of the educational counseling clarified and content issues on which consultation held in foreign schools; the functional duties of school consultant within different parts of education are definite. Duties of school social pedagogues / workers studied; the questions of school counseling social pedagogues / workers identified.

It has been found that most American schools continue to dominate the traditional social work model, which focuses on students with social and emotional difficulties and their parents. In addition, unlike a school counselor, a social worker only deals with a small group of pupils in need of special assistance. A study of pedagogical practice suggests that in the Great Britain, social workers are affiliated with individual schools and regularly attending them, working with teachers, helping them to solve the problems of student abilities and behavior. As a social teacher / social worker, as shown by the study of foreign experience, in many countries, he is a member of the school team to support and assist the

student. However, in comparison with Ukraine, his duties are narrowed, first of all, work with the crisis categories of children and youth and the solution of a number of psychosocial problems.

Positions which it is possible to take into account at determination of maintenance of consulting activities of social pedagogues in Ukraine are set. The study of foreign experience monitoring and ensuring the effectiveness of specialist consulting activities in terms of an educational institution is promising.

Keywords: educational counseling, consultation, school counselor, school social pedagogues / workers, employee counseling activities, social work, foreign experience.

Стаття надійшла до редколегії 01.09.2017 р.

УДК 37.015.311:[316.362+347.61](477)

ЛІЛІЯ ЄРЬОМІНА

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
(Мелітополь)

ГОТОВНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ДО СІМЕЙНОГО ЖИТТЯ: СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

У статті подано детальний аналіз готовності особистості до створення сім'ї в контексті соціально-правового аспекту щодо обов'язків, прав, свобод і гарантій відповідно традиційних цінностей сімейного життя. У матеріалах публікації подано аналіз різних поглядів вчених в області даної проблематики, адже шлюбно-сімейні стосунки передбачають наявність прав та обов'язків чоловіка і дружини. Подані у статті результати досліджень сучасних вчених розкривають зміст сімейного життя з точки зору моральних та матеріальних питань.

Важливим, на думку автора, є те, що у ч.2 ст.21 Сімейного Кодексу України є норма про щодо проживання однією сім'єю чоловіка і дружини, що не є підставою для виникнення у них прав і обов'язків подружжя. Це входить в супереч сучасній літературі, де відстоюється думка про те, що шлюбом може бути спільне проживання чоловіка і жінки; ведення спільного господарства, та виховання дітей. Такі стосунки отримали назву «цивільного шлюбу». За цим змістом стає зрозумілим те, що відбувається зміна цінностей сімейного життя: така цінність як свобода витісняється розгнуданістю (крайнім ступенем розбещеності), а вірність – частою зміні сексуальних партнерів.

Важливим підсилювачем у сприйманні інформації та розкритті соціальних проблем сучасних сімей є наведені автором цитати з літературних творів. Також, у статті представлено аналіз інноваційних спроб щодо оформлення шлюбних стосунків. На сьогоднішній день у нашій країні (але за пілотним проектом це можливо лише у деяких містах України) діє електронна система оформлення заяви для офіційного оформлення стосунків. Автор статті акцентує увагу на вибір органу РАЦСу; по-перше, місце реєстрації (проживання) чоловіка та жінки відтепер не впливає на вибір органу РАЦСу; по-друге – відтепер існує можливість оформити заяву про реєстрацію шлюбу через Інтернет-мережу в режимі он-лайн. В даному аспекті, на думку автора, оволодіння теоретичними знаннями у сфері правових основ сімейних стосунків створить можливість для кожної особистості більш ґрунтовно підходити до вибору шлюбного партнера. Представлений правовий аспект вивчення готовності до сімейного життя дозволить удосконалити даний процес для подальшого дослідження в умовах інтернатних закладів для вихованців старшого підліткового віку.

Ключові слова: шлюб, сім'я, сімейне життя

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасна сім'я, як мікросоціум усього суспільства, виявляє його потреби та інтереси, а також є відображенням усіх його змін. Проблеми готовності особистості до сімейного життя є й лишатимуться актуальними в усі часи, привертаючи увагу філософів, соціологів, істориків, психологів, педагогів та ін. Актуальність означеної теми пояснюється наявністю ряду протиріч, головним з яких є потреба суспільства у соціально-правовій готовності підростаючого покоління до створення власних сімей. Адже низький рівень соціально-правової свідомості особистості створює ряд перешкод у питаннях майбутнього сімейного життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Існує чимало робіт, присвячених формуванню готовності до сімейного життя та